

**CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE REFERITOARE LA
STATUTUL APELATIVELOR „NUME DE GRUP” CA OBIECT
DE CERCETARE AL ONOMASTICII: UN STUDIU DE CAZ
(FORMAȚIUNILE NEOLOGICE ALE TERMENULUI BĂIAT
ÎN DISCURSUL POLITICO-PUBLICISTIC ACTUAL)**

MARGARETA MANU MAGDA

„Institutul de lingvistică I. Iordan – Al. Rosetti” al
Academiei Române, București, România

**Introductory considerations on the status of group names as objects
of onomastic research: A case study (neological formations of the
term *băiat* ‘boy’ in contemporary political-journalistic discourse)**

Abstract: The present study mirrors the increasing interest manifested in contemporary onomastics for the category of unconventional anthroponyms. The latter are largely built upon everyday language (by means of semantic change, derivation mechanisms, blending and word play among others) and they are generally employed in oral communication, thereby displaying great instability in form and meaning.

Concretely, the paper focuses on the analysis of neological formations of the appellation *băiat* ‘boy’ as they are used in contemporary public space. The forms in question are defined by high accessibility, semantic flexibility, connotative-affective meanings, the tendency to become clichés and the possibility to convey ambiguity or to function euphemistically. The neological variants belong to the collective memory and they are the linguistic expression of representations shared by the community, based on a common apperceptive background.

The theoretical perspective adopted in this paper pertains to pragmatics, while the research methodology is specific to French theories of discourse analysis.

The corpus explored was collected on the Internet.

Keywords: pragmatic anthroponymy, discourse analysis, unconventional anthroponyms, neological formations, semantic change, derivation mechanisms, blending.

Preliminarii

Studiul de față se înscrie în contextul interesului tot mai larg manifestat de onomastica actuală pentru categoria *apelativelor neconvenționale*, datorat necesității continue de înnoire a domeniului de cercetare, în acord cu evoluția materială, social-culturală și politică a realității contemporane. Acest interes se traduce prin:

– extinderea obiectului de cercetare asupra unor *noi elemente susceptibile de a fi tratate ca subclase onomastice* (v. Toma 2008);

– revizuirea vechilor enunțuri științifice prin *integrarea problematicii onomastice în sfera de investigație a pragmaticii* (v. Manu Magda 2011; Manu Magda 2012);

– *înnoirea repertoriului de propoziții referitoare la conceptele și metodele utilizate*, în acord cu noile viziuni asupra limbajului.

Includerea *numelor neconvenționale* ca *obiect de studiu al onomasticii* și, în anumite circumstanțe *al antroponimiei*, a generat numeroase controverse, atât în ceea ce privește statutul de unitate onomastică al acestora, cât și în ceea ce privește locul ocupat pe palierul unităților înrudite.

Cele enunțate mai sus justifică rediscutarea, pe scurt, pe baza unor *exemple prototipice*, a unor aspecte care vizează clarificarea punctelor „tulburi” ale problematicii specifice unuia dintre domeniile cel mai puțin studiate în onomastică – cel al *numelor neconvenționale*.

Asociată studiului *neologiei semantice*¹, lucrarea de față își propune, concret, un studiu de caz: să se ocupe de analiza formațiunilor neologice ale apelativului *băiat*, așa cum se prezintă ele în spațiul public actual. În acest sens, „s-a subliniat rolul complex al mass-mediei, de *mediator* între participanții la comunicarea politică (politicieni și public) și de *coautor* al discursului politic². Corpusul utilizat a fost preluat din internet.

Perspectiva teoretică abordată în lucrare este aceea a *antroponimiei pragmatice*; metodologia de investigație este *cea a analizei discursului*.

Considerații teoretice

Apelativul ca obiect de studiu al onomasticii

Diversificarea fără precedent a nomației antroponimice în *spațiul public românesc* postrevoluționar și crearea unui *sistem antroponimic specific* (amalgam între formațiuni *locale* și *globale*) impune necesitatea extinderii cercetării și asupra unor subansambluri de *unități funcționale*, absente din studiile tradiționale de antroponimie (vezi Felecan, D. 2014: 30–31).

În această ordine de idei, cu altă ocazie (Manu Magda 2011: 503–514), am propus o redefinire și, în consecință, o reclasificare a unităților onomastice, pornind de la constatările enunțate mai sus. Dat fiind faptul că majoritatea antroponimelor dispun, inițial, de un anumit tip de motivație (pe care majoritatea o pierd pe parcurs) și, prin urmare, faptul că o mare parte dintre acestea s-au format prin *conversie din nume comune* (prin *antonomază*) – fenomen care se petrece și astăzi, sub ochii noștri – ni se pare

¹ Pentru precizarea conceptului de *neologie semantică* din perspectiva relației dintre sistem și uz, cf. Guilbert 1975: 73 și Baylon / Mignot 2000: 36, precum și Stoichițoiu Ichim 2011: 220.

² „În consecință, jurnalismul politic nu se limitează la transmiterea „faptului brut” (prin simpla citare a politicienilor), ci recurge la *strategii de interpretare*, de *încadrare* și de *etichetare* a evenimentelor și actorilor publici, printr-un fond lexical comun limbajului publicistic și celui politic” (Stoichițoiu Ichim 2011: 221–222); vezi și Zafiu 2005: 14: „Limbajul politic nu are, din perspectiva stilisticii funcționale, o individualitate clar marcată: se identifică în bună măsură cu limbajul standard, seamănă foarte mult cu limbajul jurnalistic – care îl preia, dar îl și influențează – utilizează un inventar de termeni specifici, dar nu o terminologie riguroasă [...]”

utilă, pentru desemnarea *unității denominative de bază*, adoptarea unui termen generic, reprezentând numitorul comun între *antroponimul / nume propriu* și *entitatea antroponimică nume comun* – conceptul de *apelativ*. *Apelativul* ar reprezenta *acel principiu unificator* despre care Em. Vasiliu (1992: 107) spunea:

Întrucât stadiul actual de dezvoltare a lingvisticii teoretice se caracterizează printr-o accentuată diversitate (atât conceptuală, cât și metodologică), dificultatea celui care întreprinde o astfel de examinare a conceptelor constă, în primul rând, în găsirea unui *principiu unificator*. Nu negăm prin aceasta faptul că astfel de principii există deja și ne sunt oferite de evoluția istorică a disciplinei noastre. Aceste principii sunt însă esențial determinate de punctul de vedere care guvernează diversele teorii existente în prezent.

Astfel, am definit conceptul lexico-semantic de *apelativ* ca acea *expresie* utilizată de un locutor pentru *identificarea unei persoane sau a unui grup de persoane*; acesta trebuie abordat ca parte integrantă a *formulei antroponimice, unitate discursivă* prin care se realizează funcția de *individualizare* și de *identificare* a membrilor unui grup uman (cf. Ionescu Pérez 2007: 218–219 și Felecan, D. 2014: 32–33).

Avantajul acestei viziuni privitoare la unitatea de cercetare antroponimică este că *reunește, într-o categorie unică*, clase care, până de curând nu erau compatibile explicit cu obiectul de studiu al antroponimiei, deși unele dintre acestea se numărau, totuși, între preocupările unor specialiști (cf. Ionescu 1976).

Convențional / neconvențional în onomastică

În viziunea noastră, fenomenul denominației este un *proces unitar în sincronie*, care include, în *diacronie*, *etapele* de semnificare deja enunțate: *actualizarea, discriminarea, delimitarea și identificarea*³. Mecanismele, descrise pentru fiecare onomasticon în parte, caracterizează un anumit stadiu de evoluție socioculturală și, implicit, lingvistică; toate stadiile de denominație, însumate, ilustrează *mecanismul onomastic denominativ global, arhetipal*.

În funcție de *gradul de comprehensiune* a mecanismelor denominative și, implicit, de *gradul de stereotipizare* al unității onomastice, rezultată în urma procesului de denominație, aceasta poate fi *convențională și neconvențională*.

Atributul de *convenționalitate* nu este stabilit, după cum adesea se afirmă, în funcție de criteriul +/- *oficial*. Acest indice este exterior actului numirii, ținând de domeniul organizării sociale (și implicând *ceremonii, autorități executorii, înscrieri*). Elementul definitoriu îl reprezintă, după opinia noastră, *gradul de acceptare* de către o comunitate a diferitelor tipuri de nume (+/- *norme sau cutume*). Astfel, de exemplu, *numele, prenumele, formulele de adresare specifice* în cadrul unei comunități sunt *apelative convenționale*, fiind acceptate ca termeni de identificare de către întreaga comunitate. *Supranumele, porecele*⁴ sunt *neconvenționale*, fiind cunoscute și acceptate doar de către o parte dintre membrii comunității.

³ Pentru tratarea acestui subiect, vezi, între altele, Coșeriu 2004 și Felecan, D. 2014: 76–78.

⁴ La mediul virtual, nu ne referim în paginile de față. Pentru aspecte legate de porecele din

„Maxime” denominative în onomastică

Asemenea *maximelor* enunțate pentru procesul *conversațional* (v. Grice 1975), se pot enunța anumite „*maxime ale denominației*”, care ar gestiona repartiția antroponimelor în *convenționale vs. neconvenționale*, pornind de la o serie de indici diagnostici, precum: +/- normare; +/- identificare; +/- motivație; +/- standardizare; +/- stabilitate; +/- adecvare (contextuală); +/- creativitate. Acestea ar putea fi reprezentate, grafic, în felul următor:

Maxime	Denominație convențională	Denominație neconvențională
normare	+	-
identificare/ determinare	+	-
motivație	-	+
standardizare	+	-
stabilitate	+	-
adecvare	-	+
creativitate	-	+

Indicii citați sunt *orientativi*, caracteristici cazurilor prototipice de denominație; în realitate, fenomenele sunt dinamice și se întrepătrund, dând naștere, de la caz la caz, unor *formule hibride*.

Apelative „nume de grup”: între onomastică și lexicologie

Aspecte definatorii

Deja cu mulți ani în urmă s-a remarcat faptul că, în afară de antroponimie și de toponimie, onomastica include și o *treia ramură*, foarte puțin cercetată, care studiază: *numele de astre* (v. Tomescu 1998; Tomescu 2008: 118–129), *de firme* (v. Felecan, D. 2011a: 63–76), *de instituții*, *de sărbători*, *de titluri de opere literar-artistice*, care, după Teiuș (1969: 10), „trebuie plasate într-o zonă de interferență între substantivele proprii și substantivele comune”.

Alături de clasele citate, se poate identifica o subcategorie, destul de clar delimitabilă, cea a *apelativelor „nume de grup”*.

Considerând că *un grup de persoane* se definește, în general, ca fiind o legătură (bazată pe un *indice de identificare* – vezi *popor, etnie, profesie, rasă* etc. sau *apartenență politică, religioasă* etc.) dintre două sau mai multe persoane care interacționează influențându-se reciproc și percepându-se una pe cealaltă ca „noi”, *apelativul nume de grup* este modalitatea esențială prin care se realizează, în plan lingvistic, *identificarea grupului de persoane* astfel constituit (v. Ionescu Pérez 2007: 218–219).

Din punctul de vedere al încadrării onomastice descrise mai sus, *apelativele „nume de grup”* sunt clasificabile în *convenționale și neconvenționale*.

mediul real și virtual, vezi Felecan, D. 2011b: 137–154 și Felecan, D., Bugheșiu 2013: 520–530.

Considerații lexico-gramaticale și semantice

A. Numele de grup convenționale

Numele de grup convenționale se încadrează, pe de-o parte, în clasa apelativelor nume comune, cu care împărtășesc unele caracteristici esențiale⁵:

– alcătuiesc o clasă a substantivului, distinctă de substantivele proprii prin particularități semantice și gramaticale;

– se deosebesc de substantivele proprii prin natura și scopul denotației: numele proprii denumesc obiecte pe care le identifică, individualizându-le în cadrul unei clase generale, în timp ce substantivele comune denumesc obiecte încadrate în clase prin generalizarea unor trăsături esențiale;

– se deosebesc de substantivele proprii, au referent cunoscut, sensul acestora nefiind dependent de contextul situațional în care sunt utilizate.

Pe de altă parte, asemenea substantivelor proprii, denotația prin numele de grup are un caracter restrâns, fiind limitată la anumite clase de obiecte: *persoane, animale, locuri* etc., fiind atribuite unor obiecte desemnate prin numele comun, generalizator, al clasei din care fac parte.

Acestea se clasifică după un criteriu semantic al clasei de obiecte denumite și individualizate (*supranume de grup, nume de popoare, etnii, credințe și cutume* etc.) (vezi și Felecan, D. 2014: 123).

B. Numele de grup neconvenționale

Numele de grup neconvenționale, la care ne referim în paginile de față, se încadrează, pe de-o parte, în clasa apelativelor nume comune cu care împărtășesc unele caracteristici:

– alcătuiesc o clasă a substantivului, distinctă de substantivele proprii prin particularități semantice și gramaticale;

– dar se deosebesc de substantivele comune, apropiindu-se de cele proprii prin natura și scopul denotației: denumesc obiecte pe care le identifică, individualizându-le în cadrul unei clase generale.

Tipologia claselor identificate pe material (*tipare onomastice neconvenționale*) este fundamentată, în general, pornind de la natura referentului desemnat de respectivele unități onomastice.

La nivel sintagmatic, o unitate discursivă onomastică trebuie abordată ca parte integrantă a formulei onomastice utilizată deictic și/ sau potențial alocutiv⁶.

⁵ Pentru tratarea acestui subiect, vezi Tomescu în GALR II 2008: 118–129.

⁶ După Ionescu 1976, desemnarea personală se realizează în limba română prin trei tipuri de formule de denotație, după calitatea de nume propriu sau comun a elementelor componente:

a) formule comune — constituite din unul sau mai multe nume comune (*domnișoara, profesorul* etc.; *domnișoara doctor* etc.;

b) formule proprii — constituite din unul sau mai multe nume proprii de persoane sau de locuri (*Ion, Popescu* etc.; *Ion Ionescu, Costică Popescu*)

Considerații pragmatilistice

Elementele corpusului studiat, actualizează:

(a) *valori derivate* din sensurile consemnate în dicționare, ca urmare a unor mutații semantice și/ sau stilistice);

(b) *contextualizări inedite*, realizate prin utilizarea lor în media (cf. Stoichițoiu Ichim 2011: 224).

Etichetările conținute în aceste metafore nominale merg de la o apreciere evaluativă de tip admirativ până la una de tip ironic.

Formațiunile neologice ale termenului *băiat* în discursul politico-publicistic actual**Caracteristici ale corpusului**

Termenul *băiat* înregistrează în dicționarele curente sensurile de:

(1) **BĂIÁT**, *băieți*, s. m. 1. Copil de sex bărbătesc. ♦ (Reg.; la pl.) Copii (indiferent de sex). 2. Persoană de sex bărbătesc ieșită nu demult din vârsta copilăriei; p. ext. adolescent, flăcău. ♦ (Cu nuanță afectivă, despre bărbați mai în vârstă) *Bun băiat!* 3. Fiu, fecior (al cuiva). 4. (Rar) Servitor, slugă. *Băiat la vite*. ♦ *Băiat de prăvălie* = adolescent care învăța negoțul, lucrând într-un magazin; p. ext. vânzător comercial. [Var.: (reg.) **băiét** s. m.] – Et. nec. <http://dexonline.ro/definitie/b%C4%83ie%C8%9Bii/paradigma>

După 1989, sunt consemnate în dicționare și *sensurile argotice* ale termenului, precum și *formațiunile lexicale* rezultate prin adăugarea, la cuvântul de bază, a unor determinanți meniți să recalifice *referentul*, pentru a atribui o calitate nouă unei/ unor persoane în mod explicit, o calitate care o *caracterizează* și o *specifică*, făcând-o parte a unui subansamblu nou-creat (numele de *grup de băieți*). Aceste formațiuni lexicale pot fi incluse în *limbajul familiar-argotic*, fiind reprezentative pentru așa-numitul „stil relaxat”, având o pondere crescândă în discursul public postdecembrist, în virtutea conotațiilor evaluative apreciative sau depreciative:

(2) **băiát** s.m. Securist (în regimul comunist al țării noastre) ♦ „*Apeluri [la radio] cu vorbe colorate, înjurături, mă rog, limbajul cunoscut al «băieților».*” Lupta 212/93 p. 5. ♦ „*Ne-am întrebat, în schimb, de ce acești soldați ai răului fratricid, opriment și inutil, pe care poporul îi numea «securiști», puteau fi denumiți și cu un termen atât de neutru-mângâietor: «băieți» (plural). Dacă cel dintâi a mai dispărut din circulație după decembrie 1989, cel de-al doilea a rămas. Băieții a devenit «băieții cu ochi albaștri» sau chiar cu «ochi cenușii» [...] Dar de ce băieții? De ce, mai ales, la plural are acest substantiv sensul 'cadre ale Securității'? Întrebarea are un răspuns. Este, foarte probabil, un nume «binevoitor» dat din interiorul Securității de către ofițeri mai în vârstă, de bună seamă comandanți ai tinerilor angajați. [...] **Băieții de pe Calea Victoriei.**” Ap. 8/95 p. 15; v. și R.l. 41/95 p. 3*

c) formule mixte — constituite din nume comune și unul propriu (*domnișoara Popescu, doctorul Petrescu*) (vezi și Felecan, D. 2014: 124);

Sursa: DCR2 (1997) <http://dexonline.ro/definitie/b%C4%83ie%C8%9Bii/paradigma>
(3) băiat cu ochi albaştri / cenușii s.m. Securist ◊ „Acest om, care a crescut 7 copii, deși timp de 8 ani a fost scos de pe lista cu cotă de zahăr și ulei din ordinul «băieților cu ochi albaştri», este un monument viu al suferinței și mizeriei extreme [...]” R.l. 8 VI 93 p. 9. ◊ „Băieții cu ochii cenușii, metalici, inexpressivi, sunt capabili de orice.” Al. Niculescu în Ap. 8/95 p. 15. ◊ „Ziaristii sunt supravegheați la fiecare mișcare de băieții cu ochii albaştri.” R.l. 16 XI 96 p. 9; v. și 23 IV 93 p. 3, 13 VIII 93 p.10, 6 IX 96 p.3; v. și băiat
 Sursa: DCR2 (1997) <http://dexonline.ro/definitie/b%C4%83ie%C8%9Bii/paradigma>

Numărul formațiunilor neologice create pornind de la termenul *băiat* este foarte mare și nu ne propunem să enumerăm toate cazurile. Ne vom limita la a da o explicație referitor la modul de formare, structură și funcționare, în contextul spațiului public actual.

Geneză

Majoritatea cuvintelor la care ne referim s-au impus în ultimul deceniu atât în discursul politic, cât și în cel jurnalistic, „printr-o rapidă creștere a frecvenței, în paralel cu îmbogățirea semantismului lor cu noi sensuri (politice sau «politizate»), neînregistrate în dicționarele românei actuale” (Stoichițoiu Ichim 2011: 220; v. și Felecan, D. 2011c: 235–250; Felecan, D. 2012: 184–201).

Acestea sunt *produsul creativității lingvistice libere a vorbitorului*, bucurându-se de recunoașterea colectivității în care au fost consacrate⁷, manifestându-se ca *expresii lingvistice codificate*, cu semnificație și uz limitate spațial, temporal și social. Decodarea lor corectă depinde exclusiv de competența grupului în care au fost create, adoptate și utilizate.

Tipare de construcție

Sensurile politice în evoluție se actualizează, de regulă, în cadrul unor *sintagme nominale* (de la cele fixe, stabile până la cele libere sau relativ libere)⁸, unde determinantul predominant este, de regulă, un element *adjectival*⁹, exprimând *raporturi calificative, relaționale și indicând obiectul de referire, sau locative* (Felecan, D.: 2010: 283–292; Felecan, D. 2011d: 263; Felecan, D. 2013: 219–229; Felecan, D. 2014: 46–49):

- nominal + element *adjectival*: *băieții deștepți, băieții buni, băieții răi*;
- (a) nominal + grup prepozițional *cu valoare superlativă*: *băiat de băiat*;
- (b) nominal + grup prepozițional *calitativ*: *băiat de bani gata*;
- (c) nominal + grup prepozițional *ce exprimă raporturi relaționale*: *băiat de comitet*;

⁷ Acestea „capătă statut de apelative numai dacă toată colectivitatea sau numai o parte a ei acceptă uzul referențial stabil și constant al formulelor în care apar” (Ionescu Pérez 2007: 220).

⁸ Rolul sintagmei nominale în dezvoltarea polisemiei este evidențiat, între alții, de Guilbert (1975: 72).

⁹ Cf. Bidu-Vrânceanu (2007: 220–222): sintagmele fixate prin uz, care conțin adjective, sunt caracterizate printr-o „mobilitate contextuală extremă sau prin libertăți combinatorii nelimitate”; vezi și Stoichițoiu Ichim (2009).

(d) nominal + grup prepozițional *locativ*: *băiat de cartier*, *băiat de oraș*.

Aspecte semantice și pragmatilistice

Numele de grup neconvenționale sunt rezultatul „unui proces de *recalificare* semantică ce completează activitatea de *numire* în sensul de a atribui o calitate unei ființe în mod explicit, o calitate care o *caracterizează* și o *specifică*, făcând-o parte a unui subansamblu” (Charaudeau 1992: 659–660).

Impunerea (lexicalizarea) noii valori a sintagmei este atribuită de *calificativ*, cuvântul generic neutralizându-și sensul de bază prin desemantizare (*băiat* însemnând aici „persoană”). Resemantizarea se face, prin urmare, prin desemantizarea genericului și prin substituirea calificativului purtător de semnificație.

Sub aspect stilistic, „alunecările de sens” (v. Guiraud 1966: 36) menționate se realizează în discurs, predominant, sub forma *metaforelor*¹⁰ *evaluativ-argumentative* (*băieții deștepți*, *băieții răi*)¹¹.

Între argou și discurs jurnalistic

1. O primă parte dintre formațiunile investigate sunt consemnate în lucrările, mai vechi sau mai noi, consacrate argoului românesc (v., între altele, <http://dexonline.wiki-tip.info/category/dictionar-de-argou-al-limbii-romane/>)

De exemplu:

(4) **băieții** s. m. pl. art. hot. angajații Securității, ai poliției politice în timpul regimului comunist.

Sursa: Argou (2007) |

băiat cu ochi albaștri expr. (iron.) 1. lucrător al Securității din anii dictaturii ceaușiste.

2. lucrător SRI. Sursa: Argou (2007) |

băiat de băiat expr. 1. om credul / naiv. 2. șmecher. Sursa: Argou (2007) |

băiat de ghindă expr. tip simpatic / cumsecade. Sursa: Argou (2007)

băiat deștept expr. (deț.) 1. deținut care își procură în permanență țigări, alimente, obiecte de uz personal. 2. deținut protejat de gardieni. Sursa: Argou (2007) |

băiat de traseu expr. (deț.) tip cumsecade, om de treabă. Sursa: Argou (2007)

¹⁰ Numeroase lucrări de lexicologie sau de semantică actuală insistă asupra importanței metaforei în dezvoltarea polisemiei (cf. Bidu-Vrănceanu 2005: 53–55); vezi și Baylon/ Mignot (2000: 215), după care «la métaphore est une source illimité de déplacements de sens».

¹¹ Referindu-se la diversele tipuri de metafore din discursul politic actual, Zafiu (2007: 197) afirmă: „Cele mai interesante sunt, desigur, cele prin care se poate identifica un sistem conceptual, ideologic, o anumită viziune asupra realității politice”. Vezi, în același sens, Duda (2006: 257): „Metafora întâlnește inevitabil clișeu, pentru că funcția ei este de a pune în evidență un punct de vedere, un tip de atitudine, sugerat cititorilor, o posibilitate de interpretare a realității comentate; dimensiunea evaluativ-axiologică a unor asemenea metafore este evidentă”. Preda (1992: 546) observă că „editorialele, comentariile, chiar și relatările ori informațiile publicistice sumare sunt astăzi «împănate» cu elemente metaforice”. Fenomenul a fost analizat sub diversele sale aspecte de Duda (2006, 2009); Stoichițoiu Ichim (2001, 2006, 2009a, 2009b); Todî (2003); Zafiu (2007).

băiat salon / solvabil expr. persoană dispusă să dea mită pentru a-și rezolva problemele.
Sursa: Argou (2007) |

2. O altă parte dintre acestea s-au impus în ultimul deceniu în discursul politic și în cel jurnalistic actual, nefiind, încă, înregistrate în dicționarele românei actuale. Unii termeni sunt consemnați în 123urban.ro, „o colecție de termeni și expresii care, deși nu și-au găsit locul în dicționarele tradiționale, umblă libere și nestingherite în limbajul colocvial. E de datoria noastră (și a voastră)”, spun autorii, „să continuăm de unde a lăsat Academia” (<http://www.123urban.ro/>).

Exemple:

(5) *băiat de bani gata*

Fotbaliști, fete de oraș, băieți de bani gata într-o poveste cu dragoste, sex și trădări! Super-telenovelă în viața de noapte a Capitalei.

http://www.spy.ro/fotbalisti-fete-de-oras-baie-i-de-bani-gata-intr-o-poveste-cu-dragoste-sex-si-tradari-super-telenovela-in-viata-de-noapte-a-capitalei_27392.html

(6) *băiat de cartier, Poveste fără sfârșit: Pentru voi toți, băieți de cartier, / Respect că ați plecat de jos nu v-ați îmbogățit direct / ...Știu și eu prea bine cum e să crești în cartier / Bagaboante, pești, bani, mașini și golani. / Mereu să se ridice câte unu' mai în față, / Baftă fie, smechere, o să te respect pe viață. /*
http://www.versuri.ro/versuri/iehl_b-u-g-mafia-poveste-fara-sfarsit.html
Razii ale Poliției în Galați. BĂIEȚII DE CARTIER prinși mănâncând semințe AU DAT CU MĂTURA

<http://www.viata-libera.ro/eveniment/67736-razii-ale-politiei-in-galati-baietii-de-cartier-prinsi-mancand-seminte-au-dat-cu-matura>

(7) *băiat de oraș 1. Băiat cu mulți bani, care nu are o activitate exactă. Poate fi băiat de bani gata sau smecheraș ce se ocupă cu activități mai mult sau mai puțin ilegale. Ca să fi băiat de oraș, trebuie să fi văzut non-stop pe la terase/ cafelele, să te dai cu mașina pe centru sau să nu ratezi niciun club de fitze.*

[...] *Toți îți spun că este doar un borfaș, dar asta știi și tu, e băiat de oraș (B.U.G. Mafia – Iubeste-ți borfașul)*

(8) *băiat de băiat*

1. Individ de succes, apelativ folosit în sens admirativ.

Adrian e băiat de băiat, m-a ajutat cu o grămadă de chestii.

• 2. Termen atribuit băiețașilor de cartier, celor mai smecheri.

Bibanu' e băiat de băiat, frate, nu se pune nimeni cu el.

• 3. fiu de homosexual; prin extensie, homosexual.

Năstase e băiat de băiat!

• 4. Are înțeles de bărbat „adevărat”. Numai în cazul HOMOSEXUALILOR. Ex: *Bogdan este un „băiat de băiat” (adică este bărbatul unui homosexual)*

<http://www.123urban.ro/def/băiat%20de%20băiat>

3. O a treia categorie, care are un statut special în raport cu primele două prezentate, o constituie *numele de grup neconvenționale propriu-zise* (vezi cazul: *băieții deștepți, băieții buni*).

Stereotip și prototip

Această ultimă categorie onomastică are tiparul de construcție asemănător cu cel de la (1.) și (2.) (*sintagmă nominală* etc.), ca dovadă a utilizării *stereotipiilor verbale*, cunoscute vorbitorilor, în crearea de noi sensuri contextuale.

Deosebirea apare acolo unde elementul substantival se prezintă întotdeauna ca *formă nominală de plural (desemnând pe toți membrii unei comunități)* (vezi Felecan, O. 2012; Felecan, O. 2014). Forma refăcută de singular nu este admisă în contextul funcțional al respectivei creații (v. *băiat deștept*, *băiat rău*), păstrându-și sensul conotativ, primar și integrându-se în alt câmp lexical decât pluralul (alt sistem de opoziții).

De asemenea, în vreme ce *singularul* se utilizează, în cele mai multe situații, la formă nearticulată, pluralul numelui de grup neconvențional se regăsește aproape întotdeauna în formă articulată, desemnând *cazul general, unic, prototipic (cu tendință spre pragmatizare*¹²): *referentul este multiplu, modul de referire este, de regulă, indirect, iar definirea lor se face după criteriile necanonice, plasate în planul secund, conotativ al limbajului.*

Înlocuirea determinativului în sintagma nominală, nu conduce la crearea unui nou tip (aplicarea stereotipizării la nivelul semnificatului nu este posibilă).

De exemplu:

(9) *băiat bun* --> *băiat prost*: se păstrează același nivel de semnificare; dar

(10) *băieți deștepți* --> *băieți proști*: nivele diferite de semnificare; se pierde funcția discursivă.

Nume de grup neconvențional și istorie conversațională

Astfel, pentru înțelegerea și conservarea nivelului de semnificare, este obligatorie cunoașterea „istoriei conversaționale” a formulei în contextul ei specific de utilizare. Prin urmare, din punct de vedere semantic, numele de grup neconvențional este asimilabil cu porecla individuală, cu deosebirea că primul denumește o categorie colectivă, iar cel de-al doilea, o persoană particulară. În lipsa informației socioculturale necesare, aceste construcții pot fi *opace* și totul se datorează incapacității noastre de a interpreta istoria care stă la baza lor.

Cea mai cunoscută și mai mediatizată *istorie conversațională*, care a condus la pragmatizarea termenului în spațiul public românesc actual, este cea a „băieților deștepți”.

Băieții deștepți reprezintă o categorie de indivizi, din interiorul sau din sfera clasei politice a ultimilor zece ani, care, profitând de unele imperfecțiuni ale legilor și de cunoașterea unor circumstanțe favorabile mediului de afaceri din România, s-au îmbogățit pe căi nu tocmai corecte și morale, fără a putea fi dovediți, în fața justiției, ca infractori.

¹² *Pragmaticalizarea* este un „fenomen particular de re-categorizare lingvistică, care are în vedere tranziția între categorii lingvistice, mai exact schimbarea de statut a unor entități lexicale sau gramaticale din diverse motive, acestea pierzându-și printr-o evoluție graduală funcția lor inițială (sensul propozițional) și migrând în diacronie înspre rangul de unități pragmatice (pragmateme)” (Mladin 2009: 256–257).

Iată o serie de texte media pe tema dată, ce conțin sintagma nominală în discuție:

(11) *Concluzii preliminare ale investigațiilor Comisiei Europene asupra contractelor cu „băieții deștepți”*: Tarifele preferențiale la energie electrică în favoarea Arcelor Mittal constituie ajutor de stat ilegal, de Claudia Pirvoiu HotNews.ro Joi, 5 iulie 2012, Economie | Energie:

Comisia Europeană a ajuns la primele concluzii în cadrul investigațiilor demarate în luna mai asupra contractelor bilaterale încheiate de Hidroelectrică. Aceste concluzii vizează contractul încheiat cu Arcelor Mittal. Potrivit unui anunț publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Comisia formulează concluzia că tarifele preferențiale la energie electrică în favoarea grupului Arcelor Mittal din România constituie ajutoare de stat ilegale și consideră cu titlu preliminar că tarifele respective nu îndeplinesc condițiile de compatibilitate cu piața internă. Remus Vulpescu, administratorul special al companiei, a declarat pentru HotNews că va trimite în cursul zilei de astăzi un punct de vedere oficial. Vulpescu a mai spus ca mâine, 6 iulie, va începe o nouă rundă de negocieri cu „băieții deștepți” din energie (HotNews.ro).

(12) *Băieții deștepți ai premierului Ponta*, de Claudia Pirvoiu, Dan Tapalaga, Marți, 9 iunie 2015:

Premierul Victor Ponta refuză să demisioneze, iar Parlamentul a refuzat să-i ridice imunitatea pentru a fi anchetată fapta de conflict de interese în dosarul Șova, însă mizele menținerii lui în funcție sunt mult mai mari. În jurul său gravitează rețele de interese și afaceri de milioane de euro. Una din ele, despre care presa a scris puțin spre deloc, este rețeaua „băieților deștepți” de la Romelectro – ISPE (Institutul de Studii și Proiectări Energetice SA), două firme care câștigă de ani buni contracte în valoare de zeci de milioane de euro pentru rețehnologizare și modernizare în domeniul energiei. (HotNews.ro)

(13) *Cum s-a întins rețeaua „băieților deștepți” ai premierului Ponta la Transelectrica și Hidroelectrică*, de Claudia Pirvoiu

Complexul Energetic Oltenia nu este singurul mare client de stat al „băieților deștepți” de la Romelectro -ISPE (Institutul de Studii și Proiectări Energetice SA), rețea de „băieți deștepți” care gravitează în jurul premierului Victor Ponta și despre care a scris HotNews.ro aici. Mai sunt și Transelectrica și Hidroelectrică. La fel ca CE Oltenia, Transelectrica a atribuit acestei grupări o serie de contracte foarte bănoase: ISPE pe partea de studii, iar Romelectro pe partea de lucrări de infrastructură, în special rețehnologizări. Lista e lungă. În ceea ce privește Hidroelectrică, a fost încheiat un singur contract, însă foarte important și cu o valoare pe măsură (78,7 milioane euro, fără TVA): Retehnologizarea CHE Stejaru. În privința acestui contract există un mare semn de întrebare. Anunțul de atribuire arată că singurul câștigător este Romelectro, iar contractul nu poate fi subcontractat. Însă, conform Hidroelectrică, contractul a fost semnat cu un consorțiu și cu o mulțime de subcontractanți. Cum e posibil? (HotNews.ro)

Considerații finale

În lucrarea de față, am încercat, pornind de la câteva exemple prototipice (formațiuni neologice ale termenului „băiat”), să creionăm trăsăturile și statutul unor nume, încadrate de noul domeniu de cercetare al onomasticii în categoria *numelor neconvenționale*.

– Am tratat fenomenul *denominației* ca pe un *proces unitar în sincronie*, analizat în cadrul *formulei onomastice*, funcționând în *contextul adecvat* în care își îndeplinesc menirea de semnificare (în cazul nostru *nume noi în spațiul public actual*).

– Am stabilit *raportul dintre indicii de identificare convenționali / neconvenționali* ai unei categorii de nume neindividualizate – *numele comune de grup*, categorie încadrabilă din punctul de vedere al câmpului de investigație la granița dintre *lexicologie* (ca *substantive comune*) și *onomastică* (având funcția de *numire și identificare* în context).

– Am identificat, în clasa discutată, trei subcategorii de apelative (cu tipare de construcție stereotipizate), primele două consemnate în lucrări destinate lexicului *argotic și familiar*, cu funcții deja descrise.

– Am creionat trăsăturile unei a treia subcategorii de *nume comune de grup*, cele *propriu-zise*, care, spre deosebire de primele două, se identifică, în cadrul aceluiași *stereotipii*, prin *genericitate*, *prototipul* în discuție fiind simbolizat de prezența, în toate cazurile, a *formei nominale de plural* (*desemnează pe toți membrii unei comunități*).

În consecință, deși sensul numelor proprii a preocupat pe logicieni și pe lingviști de foarte mult timp, acesta a devenit, în ultimele decenii, o problemă de mare actualitate, mai ales în lingvistică.

Soluțiile, foarte contradictorii, mergând de la negarea sensului categoriilor de nume, discutate aici, până la extinderea lui la infinit, sunt o urmare a dificultății problemei discutate, a folosirii în prea mică măsură a analizei pragmalingvistice amănunțite și multilaterale a materialului concret.

Extinderea analizei lingvistice a numelor și la *alte situații contextuale*, descrierea sensului lor în „*langue*” și în „*parole*”, în sincronie și în diacronie, în context și în paradigmă, ca și definirea clară a termenilor *de concret/ abstract, general/ particular* în materie de *sens lexical* ni se pare mai mult decât justificată.

Bibliografie

- Argou 2007 = <http://dexonline.wikitip.info/category/dictionar-de-argou-al-limbii-romane/>
 Baylon, Ch., Mignot, X. 2000. *Comunicarea*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Bidu-Vrânceanu, Angela. 2005. Structură și funcționare a lexicului specializat – termeni politici. În Pană Dindelegan, Gabriela (ed.), *Limba română – structură și funcționare*. București: Editura Universității din București, 283–290.
- Bidu-Vrânceanu, Angela. 2007. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*. București: Editura Universității din București.
- Charaudeau, Patrick. 1992. *Grammaire du sens et de l'expression*. Paris: Hachette.
- Coșeriu, Eugenio. 2004. *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*. București: Editura Enciclopedică.
- Duda, Gabriela 2006. Metafora publicistică. S.C.L. LVII (2): 251–262.
- Felecan, Daiana. 2010. Observații privind utilizarea unor alocuții de identificare în limba română actuală (exemplul Președintelui României). În *ONOMASTICON. Ονομαστικόν. Studii despre nume și numire* I, Oliviu Felecan (coord.), 277–295. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Felecan, Daiana. 2011a. Observații referitoare la configurația semiotică a unor nume de firme (NF) din spațiul public românesc actual. În *Limba română: ipostaze ale variației lingvistice. Actele celui de-al 10-lea Colocviu al catedrei de limba română* (București, 3–4 decembrie 2010), II, *Pragmatică și stilistică*, Rodica Zafiu, Camelia Ușurelu, Helga Bogdan Oprea (coord.), 63–76. București: Editura Universității din București.

- Felecan, Daiana. 2011b. Porecla – Reflectare a polifoniei. Cazul zonei lingvistice din nord-vestul României. În *Aspecte ale polifoniei lingvistice*, 137–154. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Felecan, Daiana. 2011c. *O categorie de apelative neconvenționale recente: numele comune atribuite persoanelor feminine din domeniul showbizului românesc*. În *Confluente lingvistice și filologice. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, Oliviu Felecan, Daiana Felecan (coord.), 235–250. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Felecan, Daiana. 2011d. Antroponime neconvenționale românești: tipare de construcție și funcție discursivă – premise ale cercetării. În *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, Maria Marin, Daniela Răuțu (coord.), 253–266. București: Editura Academiei Române.
- Felecan, Daiana. 2012. The Dynamics of Generic Terms used to Designate Women in the Contemporary Romanian Show Business. În *Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives*, Oliviu Felecan (ed.), 184–201. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Felecan, Daiana. 2013. Mediated Naming: The case of Unconventional Anthroponyms (UA). *Names. A Journal of Onomastics* 61 (4): 219–229.
- Felecan, Daiana, Alina Bugheșiu. 2013. User Names as Unconventional Anthroponyms. În *Onomastics in Contemporary Public Space*, Oliviu Felecan, Alina Bugheșiu (eds.), 520–530. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Felecan, Daiana. 2014. *Pragmatica numelui și a numirii neconvenționale: de la paradigme teoretice la practici discursive*. Cluj-Napoca: Editura Mega. Editura Argonaut.
- Felecan, Oliviu. 2012. Observații referitoare la unele supranume colective din nord-vestul României. <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/V935/pdf>
- Felecan, Oliviu. 2014. On Collective Nicknames. Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL) VII (1–2): 74–83 http://cis01.central.ucv.ro/revista_scol/site_ro/2014/Onomastica/Oliviu%20FELECAN.pdf
- Grice, H. Paul. 1975. Logic and Conversation. În *Speech Acts*, P. Cole and J. L. Morgan, (eds.), 41–58. New York: Academic Press.
- Guilbert, Louis. 1975. *La créativité lexicale*. Paris: Larousse.
- Guiraud, Pierre. 1966. *La sémantique*. Paris: Presses Universitaire de France.
- Ionescu, Cristian. 1976. Observații asupra sistemului antroponimic românesc. *LR 25*: 519–528.
- Ionescu Perez, P. Cristian. 2007. Concepte, metodologie și terminologie în antroponimia romanică. În *Limba română, limbă romanică. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea a 75 de ani*, S. Reinheimer Rîpeanu, I. Vintilă-Rădulescu (coord.), 215–234. București: Editura Academiei Române.
- Manu Magda, Margareta. 2011. Pragmatică și antroponimie (considerații teoretice referitoare la sistemul apelativelor în limba română actuală). În *Confluente lingvistice și filologice. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, Oliviu Felecan, Daiana Felecan (coord.), 503–514. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Manu Magda, Margareta. 2012. Pragmatics and Anthroponymy: Theoretical Considerations Regarding the System of Designating Terms in Contemporary Romanian. În *Name and Naming: Synchronic and Diachronic Perspectives*, Oliviu Felecan (ed.), 18–31. Cambridge Scholars Publishing.
- Mladin, Constantin-Ioan. 2009. În jurul conceptelor de „gramaticalizare” și de „pragmaticalizare”. În *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, Universitatea „1 Decembrie

- 1918” Alba Iulia, 254–263. http://idd.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2009/22.mladin_constantin.doc
- Preda, Irina. 1992/1993. Îmbogățirea lexico-semantică a limbii române actuale. *LR* XLI (9): 483–490; 10: 541–548; 11–12: 585–590; XLII (1): 19–24.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana. 2001. *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*. București: All.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana. 2006. *Creativitate lexicală în româna actuală*. București: Editura Universității din București.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana. 2009a. Polisemia jocului în publicistica politică actuală. În *Limba română. Teme actuale*, Rodica Zafiu, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds), 593–612. București: Editura Universității din București.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana. 2009b. Spectacolul politic – un clișeu al noii limbi de lemn. În *Limba de lemn în presă*, Ilie Rad (ed.), 306–327. București: Tritonic.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana. 2011. Cuvinte „la modă” în discursul politico-publicistic actual. În *Confluente lingvistice și filologice. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, Oliviu Felecan, Daiana Felecan (coord.), 219–254. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Teiuș, Sabina. 1969. Referitor la sfera și locul onomasticii în lingvistică. *Studii și materiale de onomastică*: 7–11. București: Editura Academiei.
- Todi, Aida. 2003. Aspects du vocabulaire politique dans le roumain actuel. În *La langue et les parlants*, Tatiana Slama-Cazacu (ed), 240–249. Bucarest: Arvin Press.
- Toma, Ion. 2008. Onomastica românească, între continuitate și innoire. *Analele Universității din Craiova. Seria Științe filologice. Lingvistică XXX* (1–2): 268–276. http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/articole_anale_lingvistice/ion_toma.pdf.
- Tomescu, Domnița. 1998. *Gramatica numelor proprii în română*. București: Editura All.
- Tomescu, Domnița. 2008. Substantivele proprii. În *Gramatica limbii române (GALR) I*, Tiraj nou, revizuit, 118–129. București: Editura Academiei Române.
- Vasiliu, Em. 1992. *Introducere în teoria limbii*. București: Editura Academiei Române.
- Zafiu, Rodica. 2007. *Limbaj și politică*. București: Editura Universității din București.
- Zafiu, Rodica. 2010. *101 cuvinte argotice*. București: Humanitas.

Site-uri

- <http://www.123urban.ro/>
- <http://dexonline.wikitip.info/category/dictionar-de-argou-al-limbii-romane/>
- http://www.spy.ro/fotbalisti-fete-de-oras-baie-i-de-bani-gata-intr-o-poveste-cu-dragoste-sex-si-tradari-super-telenovela-in-viata-de-noapte-a-capitaliei_27392.html
- http://www.versuri.ro/versuri/iehl_b-u-g-mafia-poveste-fara-sfarsit.html
- <http://www.viata-libera.ro/eveniment/67736-razii-ale-politiei-in-galati-baietii-de-cartier-prinsi-mancand-seminte-au-dat-cu-matura>